

Değerli anne ve babalar,

Çocuklarımız 5-11 yaş döneminde hızla büyümektedirler. Okul Çağı olarak da geçen bu dönemde çocuklar, kendilerine sevgi gösteren, uyarıcı bir çevre ve sağlıklı gelişimini sağlayan ebeveynlere ihtiyaç duyarlar. Bu dönemde anne ve babaların çocuğun gelişimine katkıda bulunabilmesi için çocuğunu iyi tanması ve doğru gözlemler yapabilmesi gerekir. Ebeveynler bu gözlemleri değerlendirebilmek için çocuklarının içinde bulunduğu yaş grubunun gelişim özelliklerini iyi bilmelidirler.

Bültenimizin sizlere yararlı olması dileğimizle...

Eyüboğlu Eğitim Kurumları
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Birimi

Okul Çağı Çocuğu Dönem Özellikleri

GELİŞİM;

Çoğu kez birbiriyle karıştırılan **"büyüme"** ile **"gelişme"** sözcükleri, gerçekte birbirinden farklı kavramlardır; biri diğzerinin yerini alamaz. Yapısal artışı dile getiren **"büyüme"**, bedende gerçekleşen sayısal değişiklikleri içermektedir. (Kilo, boy artışı gibi) Buna karşılık **"gelişme"** kavramı; düzenli, uyumlu ve sürekli bir ilerlemeyi dile getirmektedir. Gelişim, anne karnından başlayıp ölünceye kadar geçen bir süreci kapsarken her çocuğun gelişim çizgisinin farklı olduğunu unutmamak gerekir. Bu nedenle çocuklarımızı bedensel, zihinsel, sosyal, duygusal alanda farklı bireyler olarak kabul etmeliyiz.

5 YAŞINDA

Fiziksel - Motor Gelişim

- Tuvalet alışkanlığı kazanırlar.
- Kişisel sorumluluklarını yerine getirebilirler.
- Öz bakım becerileri gelişmiştir.
- Merdivenleri yardımsız inip çıkabilirler.
- Kaslarının kontrolü gelişmiştir.
- Yemeğini yetişkin desteği olmadan rahatlıkla yiyebilirler.
- Kıyafetlerini kendileri giyip çıkarabilirler.

Sosyal - Duygusal Gelişim

- Özellikle söylenen bir kuralı veya yasağı hemen kabul etmek yerine "neden" diye sorarlar.
- Birçok faaliyeti yaparken anne ve babayı yanlarında isterler.
- Kendiliğinden fark ederek öğrendikleri her şey çok önemlidir. Değişken yapıları nedeniyle ev ve okul davranışları arasında farklılıklar görülebilir.
- Zengin hayal güçleri vardır.
- Kız erkek farkı belirginleşmiştir, kızlar bebekle oynarken erkekler de top oyununda ustalaşırlar.
- Kendi bedenlerine çok önem verirler. Bir yerleri kanayıp incindiğinde çok abartabilirler.
- Oyunlarında genellikle yetişkinin ciddi uğraşlarını konu alırlar, oyunlarda öğretmen, otobüs şoförü, anne-baba, doktor olurlar.
- Grup oyunlarında beraberlik daha uzundur, grup üyeleri kuralları birlikte koyarlar.
- Genellikle canlı, neşeli ve hareketli bir görünüm içindedirler.
- Toplumsallaşmanın başladığı görülür.

Bilişsel Gelişim

- Öğrendikleri ve duydukları hikayeleri anlatabilirler.
- Çocuklar sorularına cevap isterler.
- Öğrenme ve yaratıcılık faaliyetlerinde en verimli zamanlarını yaşarlar.

- Çocuklar çevresine ait yeni keşiflerde bulunur, yetişkin desteğine daha az ihtiyaç duyarlar.
- Düzenli cümlelerle insanlarla olan kişisel ve sosyal ilişkileri artmıştır. Hep konuşmak isterler.
- Yetişkinler gibi uzun cümleler kurmaya çalışırlar. Olayları ve masalların sırasını bozmadan anlatırlar.
- Görsel alanda karmaşık olmayan şekilleri birbirinden ayırt edebilir.
- Yön kavramı gelişmeye başlar.
- Planlama ve strateji oluşturma becerisine sahiptir.
- İfade sel beceriler artmaya başlar.
- Başladığı işi bitirme çabası bu dönemde başlar.

Aile Nasıl Yaklaşmalı?

- Bu dönemde çocuk daha bilgili ve olgun bir birey görünümünde olduğundan çocuğa dostça yaklaşmalıdır.
- Ev ve el işlerine de ilgili olduğundan tamamlayabileceği görevler verilmeli ve böylece sorumluluk duygusunun gelişmesi desteklenmelidir.
- Motor dengenin, düşüncenin, bireysel-toplumsal ilişkilerin (benlik kavramının); evde okulda ve toplum içinde uyumun daha belirgin olduğu görüldüğünden, aile çocuğu motive etmeye önem vermelidir.
- Bedenlerine dönük olduğundan en ufak bir yarayı dahi abartabilecekleri dikkate alınmalı, endişelenmemelidir.
- Bu dönemde korku, ölüm gibi kavramları soyut olduğundan sorgulamaya başlarlar. Sorularına uygun cevaplar verilmelidir.
- Cinsellik ile ilgili konularda sordukları sorular yaşlarına uygun bir şekilde ayrıntıya girmeden cevaplandırılmalıdır.
- Aile içinde ne kadar önemli bireyler olduklarına dair mesajlar verilmelidir.
- Yetişkinler tarafından onlara öyküler, hikayeler okunabilir. Hikaye yarım bırakılıp, tamamlaması istenebilir.
- Akademik becerilerini artırıcı materyaller ile anne ve baba ile birlikte oynanabilir.
- Çocuklar ile konuşurken o-bu-şey kelimelerini kullanmak yerine nesnelere eşyaların isimleri söylenmelidir.
- Öğüt vermek yerine davranışlar ile çocuklara model olunmalıdır.

6 YAŞINDA

Fiziksel - Motor Gelişim

- Son çocukluk döneminde çocuk, motor ve dil gelişimi açısından büyük aşamalar kaydetmiştir.
- Dengenin gelişmesi sonucu hızlı yürüyebilir, futbol oynayabilirler.
- El-göz koordinasyonunun gelişmesi sonucu iki eli de bağımsız kullanabilirler.
- Daha tembel ve kararsız bir görünümde olabilirler.
- Altı yaş çocuğunun ince motoru oldukça gelişmiştir. El işlerinde daha beceriklidirler. Kesip yapıştırır, boyama yapar, resim yapar, tüm araç ve gereçleri iyi kullanırlar.

Sosyal - Duygusal Gelişim

- Oyunlarda ve ilgi alanlarında kız ve erkek çocukları arasında farklılıklar gözlenir.
- Birçok hayali role girerler.
- Grup oyunlarından çok hoşlanırlar.
- Bazı sorumluluklar yüklenir, söylenenleri dikkatle dinlerler.
- Birçok alanda oldukça meraklı oldukları gözlenir.
- Negativizm dönemi özellikleri görülmeye başlar. Farklı bir birey olduklarını göstermek isterler. Çocuğa günaydın dediğinde "günaymadı" şeklinde cevap verebilirler.
- Önceden kararlı ve dengeli olan çocuk birden dengesiz ve isyankar bir tutum içine girebilir.

- Çocukların eylemlerinde zıt kutupluluk görülebilir. Bir gün annesine onu çok sevdiğini söylerken ertesi gün sevmediğini söyleyebilir. Bu geçici bir durumdur.

Bilişsel Gelişim

- Öğrendikleri ve duydukları hikayeleri anlatabilirler.
- Çocuklar sorularına cevap isterler.
- Okumaya karşı en çok ilginin arttığı dönemdedirler.
- Çizgisel çalışmalarda gelişme gösterirler.
- Maddenin korunumunu bilirler. Örneğin bardak içindeki suyun bardak kadar yer kaplayacağını düşünmek gibi.

Aile Nasıl Yaklaşmalı?

- Yapabilecekleri sorumluluklar vererek çocuklar desteklenmelidir.
- Çocukların soruları cevapsız bırakılmamalıdır.
- Ev ortamında öğrenmeleri için her türlü imkan tanınmalıdır.
- Onların düşüncelerine değer verilmelidir.
- Anlattıkları dinlenerek desteklenmelidirler.
- Yetişkinler tarafından onlara öyküler hikayeler okunabilir.
- Çizgisel çalışmalarda desteklenmelidirler.
- Sanatsal etkinlikler ile ilgilenmeye başladıklarından çocuklara gerekli ortam sağlanmalıdır.

7 YAŞINDA

Fiziksel - Motor Gelişim

- Hareketlidirler, enerjileri çok fazladır.
- Büyük kas gelişimleri, küçük kas gelişimine oranla daha iyidir. Kalem tutmak ve buna benzer etkinlikler, küçük kas gelişimidir.
- Kemiklerin gelişimi henüz tam tamamlanmamıştır, kemikleri kolayca çatlayabilir.

Sosyal - Duygusal Gelişim

- Arkadaş seçiminde daha titiz olmaya başlarlar. 1-2 tane iyi ve sürekli arkadaşları olabilir. Arkadaşlarının düşüncelerini çok önemserler ama ilişkileri için verdikleri kararları çabuk unuturlar.
- Eleştirilere karşı çok hassastırlar.
- Kolayca motive olurlar.
- Daha düzenli ve sakin bir döneme başlarlar.

Bilişsel Gelişim

- İlkokul çocuklarının öğrenmek, üretmek için güdüleri çok fazladır.
- Konuşmaya, tekrarlamaya çok meraklıdırlar.
- Yazmaya ilgi ve merakları daha azalabilir.
- Somut düşünme döneminde oldukları için, çoğunlukla görerek ve yaparak öğrenirler.
- Sayı, zaman, mekan, boyut, hacim kavramları yerleşmeye başlar.
- Gruplama, sınıflama, serileme kavramları oluşur.

Aile Nasıl Yaklaşmalı?

- Evde fiziksel hareketi kısıtlayıcı aktiviteler yerine, enerjilerini yapıcı şekilde dışa vurabilecekleri etkinlikler düşünmekte yarar olabilir. Ev ortamının buna uygun düzenlenmesi gerekebilir.
- Küçük kas gelişimini hızlandırmak için, örneğin evde resim yapma çalışmaları yararlı olabilir. Logo türü oyuncaklar hem dikkat üzerinde hem de kas gelişimi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir.
- Spor etkinliklerinde çok sert olanların seçilmemesi (karate, judo vs.) ya da en azından 10 yaştan sonraya ertelenmesi uygun olabilir. Örneğin yüzme, bale,

folklor, dans, atletizm gibi daha yumuşak ve kemik gelişimine olumlu katkıları olabilecek sportif etkinlikler seçilebilir.

- Arkadaşlarının düşüncelerini çok önemserler ama ilişkileri için verdikleri kararları çabuk unuturlar. Bu noktada anne baba olarak verdiği kararı hatırlatmak ya da öğütler vermek yerine, etkin dinleme yöntemini kullanarak kendi çözümlerini üretmesine fırsat tanımak yararlı olabilir.
- Evde becerileri ve iyi yapabildikleri üzerinde daha fazla durarak, eksiklerini kapatması yönünde motive edilebilirler.
- Kolayca motive olurlar. Sık sık ödüllendirilmeleri uygun olur.
- İlgi çekici, renkli ve kolay izlenebilen materyallerle çocukların ilgileri desteklenebilir.
- Bu yaş çocuklarını sınıfta öğretmenin, evde anne babanın sık sık sıraları geldiğinde konuşmaları ve sıralarını beklemeleri konusunda uyarılmaları gerekir.
- Somut düşünme döneminde oldukları için, çoğunlukla görerek ve yaparak öğrenirler. Bu nedenle söylediklerinizden çok davranışlarınızın önemli olduğunu unutmamak gerekir. Sözcükler ve dolayısıyla konuşma soyuttur.

8 YAŞINDA

Fiziksel - Motor Gelişim

- Hareketlidirler, enerjileri fazladır.
- Kemik gelişimi henüz tamamlanmamıştır.

Sosyal - Duygusal Gelişim

- Okul kurallarına alışmışlardır.
- Arkadaş grupları kısa sürelidir.
- Oyunlarda kuralların hiç bozulmaması ya da kendileri tarafından değiştirilmesi gibi düşünceleri vardır.
- Kolayca motive olurlar.
- Başarısızlıktan hoşlanmazlar.
- Yeni fikirleri severler.
- Sevgilerini gösterirler.

Bilişsel Gelişim

- Öğrenmeye, konuşmaya çok heveslidirler. Sorulara cevap vermekten hoşlanırlar.
- Yazmaya ilgileri azdır.
- Görerek ve yaparak öğrenmeye devam ederler.
- Kendi düşünce ve tavırlarının farkındadırlar.
- Kızlar erkeklere göre daha çok okumaya ilgi gösterirler.
- Sözel beceri bu dönemde en verimli şekline ulaşmaya başlar.
- Sözcük dağarcığı artmaya başlar.

Aile Nasıl Yaklaşmalı?

- Kolayca motive olurlar. Bu hevesin devam etmesi için davranış ve çabalar ödüllendirilmeli, takdir edilmelidir.
- Duyguları ile ilgili kızgın, kırgın, hayal kırıklığına uğramış gözükmeye, baskı yapma ya da görmezlikten gelme yerine başarısızlıklarda bile olumlu bir şeyler bulmak "kendisine nasıl yardım edeceğini" çocuğa sormak gerekir.
- Yeni fikirlerine değer vermek gerekir.
- Öğrenmeye, konuşmaya çok heveslidirler. Heveslerini kırmamak gerekir.
- Öğüt vermek yerine model olmak önemlidir.

9 YAŞINDA

Fiziksel - Motor Gelişim

- Beden koordinasyonu daha da güçlenmiştir. Kaba motor becerilerini daha iyi kullanabilir. Koşmak, tek ayak üzerinde durmak, yürümek gibi.
- Erkekler daha güç gerektiren oyunlardan hoşlanırlar. (Televizyonda seyrettikleri çeşitli kahramanların taklitlerini yaparlar.)
- Fiziksel limitleri zorlamaktan hoşlanırlar, çabuk yorulurlar. Kaza oranı en yüksek yaş seviyesindedir.
- Sabırsızdırlar, uzun süre aynı yerde duramazlar.
- Ağrı, sızı, yaralanmalardan şikayet ederler.

Sosyal - Duygusal Gelişim

- Rekabetçidirler ama bir gruba ait olmak da isterler.
- Çok şikayet ederler ve eleştirirler.
- Kendi cinsiyetinden arkadaşları ile çalışmayı tercih ederler.
- Abartarak konuşmaktan, şakalar kullanmaktan hoşlanırlar.
- Yetişkinlerin sabırlı olmalarına açıklamalar yapmalarına gereksinim duyarlar.
- Büyüyünce anne baba gibi olmayı isterler.
- Güvenilmek, bağımsız olmak isterler.
- Liderleri çekemezler, kuralları kendileri koymak isterler.
- Sırdaşlığa önem verirler ancak sır saklayamazlar.

Bilişsel Gelişim

- Olaylar, ailesinin sağlığı ve okulla ilgili endişeler taşırlar.
- Detaylara dikkat ederler ancak ilgi alanları çok çabuk değişir.
- Gerçeklere dayanan açıklamalar ister, keşiflerden hoşlanırlar.
- Soyut kavramları anlamakta güçlük çekerler. Yaparak yaşayarak daha iyi öğrenirler.
- Doğruluk ve adalet kavramlarını anlamaya başlarlar.
- Yazmaktansa konuşarak kendilerini ifade etmekten hoşlanırlar.
- İzcilik serüven, dehşet veren öyküleri okumayı daha çok tercih ederler.

Aile Nasıl Yaklaşmalı?

- Öğüt vermek yerine model olmak önemlidir.
- Çocukları anlamak için önce dinlemek gerekir.
- Duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebilmelerine izin vermek gerekir.
- Anne ve babalar gerçeklere dayalı açıklamalarda bulunmalı ve soruların cevaplarını geçiştirmemelidir.
- Çocukların şikayet ve eleştirilerinin anlayış ile karşılanması gerekir.
- Çocuklara değer verildiği gösterilmelidir.
- Sert ve katı bir tutum sergilememek gerekir.
- Yargılamadan, eleştirmeden önce çocuğun düşüncelerinin önemsendiği gösterilmelidir.
- Her şeyden önce sevginin gösterilmesi büyük önem taşır.

10 YAŞINDA

Fiziksel - Motor Gelişim

- Dış görünüş önem kazanır, ayna karşısında geçirilen zaman bu dönemde artmaya başlar.
- Boy, kilo gibi fiziksel unsurlar önem kazanır ve bununla ilgili kaygılar yaşanabilir.
- Koşma ve atlama hareketleri için gerekli büyük kasların gelişimi hızlıdır.
- Küçük kaslar gelişmiştir. Bu nedenle resim, müzik ve el sanatlarında başarılıdır.
- Bahçe oyunlarına gereksinim duyar.
- Ara beslenmeler ve dinlenme araları, hızlı gelişen bedenleri için gereklidir.

Sosyal - Duygusal Gelişim

- Grup normları daha fazla önemli ve katıdır. Grup kurallarına uymadığı koşulda dışlanma tehlikesiyle yüz yüze gelebilir.
- Arkadaşlar sadece oyun grubu değil aynı zamanda sosyal destek alınabilecek, ortak ilgi alanlarının olduğu ve sırların paylaşıldığı bir gruptur.
- Büyükler tarafından fark edilmekten hoşlanırlar.
- Övülmek, güvenilmek ve çabalarının takdir edilmesi önemlidir.
- İyi bir dinleyicidirler ama aynı zamanda konuşmayı ve anlatmayı severler. Konuşurken zaman zaman birbirlerine veya büyüklere karşı eleştirel olabilirler.
- Çabuk motive olurlar ama motivasyonları çabuk dağılır. Hayal kırıklığına uğramaktan korkarlar.
- Başarısızlığın çok sık ifade edilmesi benlik algısını ve özgüvenlerinin gelişimini etkiler.
- Çevresindekilerin duygularını anlama ve paylaşma becerisi artar. Sözel ifadelerin yanı sıra bedensel ipuçlarını (vücut dili, bakış vs.) takip etmeye başlarlar.
- "Benmerkezci" yaklaşım yerini daha genel bir bakış açısına bırakmaya başlar.
- Kızlar ve erkekler bir arada uyumlu çalışabilirler.
- Çok çabuk öfkelenir, çok çabuk affederler.
- Arkadaşlıklara çok önem verirler.
- Bir gruba ait olma bilinci oluşmaya başlar ve ait olduğu grupta tercih edilen biri olmak önem kazanır.

Bilişsel Gelişim

- Öğrenmek ve üretmek istekleri fazladır.
- Görerek ve yaparak öğrenme ağırlıklıdır.
- Deney yapmak, gözlemlenmek önem kazanır.
- Araştırma, parçaları birleştirme konularında heveslidirler.
- Uzun süre okuma ve düşünmeye kendisini verebilir.
- Arabuluculuk gibi problem çözme becerilerini öğrenmeye açkır.
- Bu dönemde çocuklar soyut düşünmede gelişme gösterirler. Bu sosyal ilişkilerini de etkiler.
- İlgi alanları çeşitlenir, bu dönemde olanak sunmak ve çocuğa seçme şansı vermek önemlidir.

Aile Nasıl Yaklaşmalı?

- Duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebilmelerine izin verilmelidir.
- Duyguların paylaşımı yapılmalıdır.
- Onunla ve sorunuyla ilgilendiğini göstermek gerekir.
- Kendisine inanıldığını ve güvenildiğini göstermek gerekir.
- Yanlışlar konusunda hemen suçlayıcı olunmamalıdır.
- Yıldırma, korkutma ve sindirme yoluyla davranışları kontrol altına almaya çalışılmamalıdır.
- Sorunun kötüye gittiği düşünülduğünde yardım alınmalıdır.
- Sorunun temelinde psikolojik bir sorun olabileceği düşünülmelidir.
- Sabırlı ve anlayışlı olunmalıdır.
- Okul ve öğretmenler ile ilişki kurulmalıdır.
- Sert ve katı bir tutum sergilenmemelidir.
- Yargılamadan, eleştirmeden önce düşüncelerin önemsediyini gösterilmelidir.
- Çocuklar başkaları ile kıyaslanmamalıdır.
- Cezalandırma yolu kullanılmamalıdır.
- Öfkeli ise üzerine gidilmemelidir.
- Kendisine değer verildiğini göstermek gerekir.

11 YAŞINDA

Fiziksel - Motor Gelişim

- Ön ergenlik belirtileri net olarak görülür. Cinsel organlar gelişmeye başlar.

- Kızlar hızla büyümeye devam eder.
- İştah ve yeme artmaya devam eder.
- Kilo artışı belirgin olarak görülür.
- Beden şekli ve oranlarında değişimler başlar.

Sosyal - Duygusal Gelişim

- Arkadaş beğenisi kazanma ve sürdürme yine önemlidir.
- Daha dengeli, kararlı arkadaşlıklar kurarlar.
- Bir grubun üyesi olma (oyun grupları, eğitsel ve sosyal faaliyet grupları) önem kazanmaya devam eder.
- Kapasitesi ölçüsünde başarı bekleyip bunu önemsemek, çocuklara başarı ve yeterlilik duygusunu sağlayacaktır.
- Kurallı oyunlar oynamayı benimsemeye başlarlar.
- Arkadaş grubunun kuralları çok önemlidir. Ancak erişkinlerin kurallarını benimsemek istemezler.
- Rekabet grup içinde ve diğer kişilere karşı oluşmaya başlar.
- Birbirlerini gittikçe daha iyi anlamaya başlar ve empati kurarlar.
- Yüksek duygusal özellikleri görülmeye başlar.

Bilişsel Gelişim

- Ayrıntılı düşünmeye başlarlar. (soyut düşünmeye başlama)
- Küçük puntolu az resimli kitapları okumaya devam ederler.
- İlgili alanları çeşitlendirir, bu dönemde olanak sunmak ve çocuğa seçme şansı vermek önemlidir.
- Kendi düşüncelerini eleştirmeye başlarlar.
- Kendi iç dünyalarını daha karmaşık bir şekilde algılamaya başlarlar.
- Mantıksal sonuçlar çıkarabilirler.
- Dikkati yoğunlaştırabilme yetenekleri gittikçe artmaya devam eder.
- Sebep-sonuç ilişkisi kurabilirler.
- Bir eylemde bulunmadan önce sonuçlarının neler olabileceğini düşünmeye başlarlar.
- İnsanların farklı özelliklerde olabileceğini kabullenmeye başlarlar.
- Okumaya en çok ilgi duyulan dönemdir.

Aile Nasıl Yaklaşmalı?

- Bedensel değişiklikler hakkında bilgilendirme yapılmalıdır.
- Çocuklarda yeteneklerinin üstünde bir başarı ve sosyal beceri beklemek onların benliğine karşı olumsuz tutumlar geliştirmelerine ve yetersizlik duygularını yaşamalarına neden olmaktadır. Kapasitesi ölçüsünde başarı bekleyip bunu önemsemek çocuklara başarı ve yeterlilik duygusunu sağlayacaktır.
- Çocuğunun sosyal kabul görebilmesi için gerekli ortam hazırlanmalıdır.
- Sosyal uyum alanında çocuklar desteklenmelidir.
- Anne ve babalar çocuklarını tanıyıp onların farklı bireyler olduğunu kabul etmelidirler.
- Anne ve babalar özellikle disiplin konusunda görüş birliğine varmaya özen göstermelidirler.
- Çocukların uygunsuz arkadaşlıklar kurdukları fark edildiğinde, yeni arkadaşlıklar edinmeleri için yönlendirilmelidirler.
- Çocuklar arkadaşsız kalmışsa bu konuda da gerekli kişilerden yardım istenmelidir.

Kaynaklar:

Çocuk Psikolojisi Prof.Dr.Haluk Yavuzer
Okul Çağı Çocuğu Prof.Dr.Haluk Yavuzer
Morgan Clifford Psikolojiye Giriş Ders Kitabı